

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Sv. Večeslav.

(Staroslovenski.)

28. septembra.

(Novoslovenski.)

1. Venceslav Čehskij Voevoda, Vratislavom otcem Hristianinom, Drahomiroju materiju jazičeskoju rožden, ot babi Ludmilli, prepodobnejšije ženi, blagočestivo vospitan, vsjakim rododobrodětelej znamenit, želnim prilěžaniem po vse dni žitija svojego děvstvo sohrani neporočno. Mati nečestivim ubieniem Ludmilli upravljenje carstva postigši, bezzakonno so junějšim sinom Voleslavom živusti, podviže na se Velmož jarost. Těmže tomitelskim, i nečestivim vladěniem voznusivšesě, oboju igo otvergše, Venceslava v Pražě gradě carem narekoše.

2. Toj carstvo blagočestiem pače, neže vladčestvom upravljaje, sirotam, vdovam, ništim, tolikoju ljuboviju pomože, da někogda svojima pleštma drevesa trebujuštim noštiju donese, často pogrebeniju ništih prisušť bist, plěniki izbavi, v temnicah oderžimi neblagovremennoju noštiju posěti, srebrom i sovětom mnogokratno utěšit. Krotok serdcem Kněz velmi sětovaše koegolibo, ašte i vinovata, otsuditisě na smert. Velikim blagočestiem lereje počitav, svoima rukama pšenicu sějaše, i vino izžimaše, ihže v Missi žertvě upotrebili bi: noštiju nagima nogama po sněgu, i ledu ožhoždaše Cerkvi, krovavije i zemlju grějuštije za soboju ostavljaše stopi.

3. Imě Angeli hraniteli svoego tēla: egda bo na edinoborstvo protivu Radislavu Voevodě Kurimijskomu postupaše naměreniem providěti o spasenii svojih, viděni biša Angeli oružie podavšii, i supostatu vozglagolavšii, Ne udarjaj: ustrašen vrag, gověniem nizpad uprosi proštenie.

1. Večeslav, češki vojvoda, rojen iz Vratislava očeta krščana in Dragomire matere poganke, od babice Ljudmile, zelo svete žene, pobožno vzgojen, radi vsakovrstnih čednosti znamenit, je z največjo skrbjo vse dni življenja svojega ohranil devištvo neoskrunjeno. Mati polastivša se po nečastnem uboju Ljudmile uprave carstva, si je brezbožno živeča z mlajšim sinom Boleslavom nakopala nevoljo velmož. Zamrzevši torej to nasilno in nečastno vladanje so odvrgli obeh jarem in proglasili Večeslava v mestu Pragi za carja.

2. Ta je, carstvo bolj s pobožnostjo nego z močjo upravljaje, pomagal sirotam, vdovam, ubožcem s toliko ljubavjo, da je včasih na svojih plečih donasal drva potrebnim po noči; često je bil prisoten pogrebu ubogih, reševal je jetnike, v temnicah obdržane je v vihari noči obiskoval, z denarjem in svetom mnogokrat utešil. Krotkega srca knezu je bilo zelo žal kateregakoli, dasi krivega, obsoditi na smrt. Z velikim blagočastjem duhovnike spoštovaje je s svojima rokama sejal pšenico in vino izžemal, ki bi je upotrebili v mašni daritvi; po noči je bosonog po snegu in ledu hodil v cerkve, ostavljaše za seboj krvave in zemljo grejoče sledi.

3. Imel je angelje za varuhe svojega telesa: ko je šel namreč na dvoboj proti Radislavu, vojvodi Kurimijskemu namerjaje poskrbeti za blagor svojih, videli so angelje, ki so mu podajali orožje in nasprotniku govorili: Ne vdarjaj! Sovražnik vstrašen je prespoštljivo zgrudivši se poprosil

Egda v Germaniju otšel bēše, Kesar uzrēv dva Angela ukrašajušta zlatom krestom k sebě prihodēštago, sošed s prestola miščama objet, carskimi gerbami ukrasi, i emu svetago Vita mišču darova. Obače ničestivij brat, materi napominajuštej, na pir vosprijeta, i potom v Cerkvi molēštase, ugotovanu sebě smert predvēdēšta, imēv drugi v zlodějstvě, ubi. Krov stēni okropivšaja ešte zritsě, i, Bogu otmštajuštu, mater bezčelovēčnuju zemlja požre: ubijci različnimi obrazi bēdně pogiboša.

M o l i t v a.

Bože, iže blaženago Věnceslava pobēdoju mučeničstva s zemlnago vladīčstva na nebesku slavu prestavil esi: togo molitvami ot vsakoe protivnosti ni shrani i togožde družboju podažd nam radovati se. Gospodom našim.

milosti. Ko je bil odšel na Nemško, je cesar uzrevši dva angelja okrašajoča z zlatim križem k sebi prihajajočega, vstal s prestola, z rokama ga objel, s carskimi znaki okrasil in mu svetega Vida roko podaril. Vender ga je brezbožni brat, izza materinega opomina, v goste sprejetega in potem v cerkvi molečega, vedočega, da se mu ugotavlja smrt, imevši v zlodejstvu sodruga, ubil. Kri, stene okropivša, se še vidi, in ob maščevanju božjem je nečloveško mater zemlja požrla; ubijalci so na različen način bedno poginili.

M o l i t e v.

Bože, ki si blaženega Večeslava z mučeništva zmago z zemeljske vlade na nebeško slavo prestavil: ohrani nas z njegovimi molitvami od vsake protivnosti in daj nam njegove družbe radovati se. Gospodom našim.

Na slavo sv. Večeslava,

najznamenitejšega svetnika zapadnih Slovanov, mogočnega zavetnika Češkega kraljestva, smo navedli gorenje vrstice iz druge „nočnice“ staroslovenskega ča s o s l o v a iz leta 1791. s slovenskim prevodom vred. Lepo se povdarjajo v navedeni legendi čednosti velikega svetnika: njegova čistost, krotkost, dobrotnost, požrtvovalnost, miroljubnost, ljubezen do presv. Zakramenta. Naglaša se zasluga babice Ljudmile za vzgojo sv. Večeslava in omenja njena mučeniška smrt. Nekoliko pretemno se slika mati Dragomira. Ona, rodod Stodoranka, je bila za mladih let res poganka, a predno se je poročila z Vratislavom, prejela je sv. krst. Zgodovinarji potrjujejo, da je bila kriva umora tašče Ljudmile, katero je dala zadaviti na tetinskem gradu. Dvomijo pa, da bi bila v zvezi z zarotniki, ki so s sodelovanjem Vratislavlji zakrivali nasilno smrt sv. Večeslava v Stari Boleslavi. Ti so umorivši kneza hoteli usmrtiti še Dragomiro; a Boleslav ni hotel več prelivati krvi, nego je namignil materi, da naj zbeži. Dragomira se je zatekla nato k hčeri Pribislavi, ki je bila omožena na severovzhodu češke zemlje. Boleslav s priimkom „kruti“ se je spokoril za svojo Kajnovi enako pregreho in modro vladal svoje ljudstvo.

Prihodnjo sredo bodo slavili naši bratje Čehi svojega tisočletnega pomočnika sv. Večeslava. Po vseh čeških cerkvah se bodo vršile slovesne službe božje, zlasti pa tam, kjer se hranijo ostanki tega slavnega ugodnika božjega — v Stari Boleslavi in v zlati Pragi. V Stari Boleslavi kažejo kraj, kjer je bil mučen. Preboden z mečem se je zgrudil svetnik ob vratih cerkve sv. Kozma in Damijana, kamor se je hotel zateči. Zid, ki je bil oškropljen z njegovo krvijo, je zadelan sedaj s kovinastim, sredi steklenim obodom. V starodavnem svetišču sv. Kozma in Damijana stoji namestu prvotnega groba kamenit spomenik; v cerkveni riznici pa se čuva dragocena, v zlato zasajena kristalna posodica s kakimi petnajstimi kroglicami posušene krvi sv. Večeslava. Na severni strani Stare Boleslave kažejo še dandanašnji „otok sv. Večeslava“, kjer se je nahajal njegov vinograd. Tam je pridelaval in stiskal grozdje za mašno vino. Največ ostaline sv. Večeslava hrani nepopisno krasna stolna cerkev sv. Vida v Pragi. Ondukaj je grob sv. Večeslava — najdražji zaklad slehnemu rodoljubnemu Čehu. Na težkih, okovanih vratih kapele sv. Večeslava je vdolan kovinast krog tičeč v levjem gobcu. Pravijo, da se

je svetnik smrtno ranjen prijel za ta roč ob staroboleslavskih cerkvenih vratih. Za grobnim oltarjem sv. Večeslava sta shranjena za steklom: njegov šlem in železna srajca. Na levi strani oltarja tiči na zidcu tinalo, ki je baje na njem svetnik sekal drva, predno je pekel hostije za sv. mašo. Iz kapele sv. Večeslava vodijo stopnice do bližnje shrambe nad južnimi cerkvenimi vrati, kjer se čuva krona svetovečeslavska. V riznici cerkveni se nahaja: lesena čaša sv. Večeslava, rdeča mašna obleka narejena iz njegovega plašča, drobec neke kosti njegove vdet z drugimi svetimi ostanki v dragoceno monštranco, ki jo je podaril svetovidski cerkvi Karol IV., in meč sv. Večeslava. (Fr. Ekert, Cirkv vit. III.)

V svetovidski kapeli sv. Večeslava se opravlja navadna župna služba božja, a nikdar ne pozabi krog slavnega groba zbrano ljudstvo počastiti svojega knežjega zaščitnika s starodavno pesmijo, ki slove v prevodu takole:

Sveti Večeslave,
Vojvoda češke zemlje!
Kneže naš!
Prosi za nas Boga
Svetega Duha.
Kriste eleison.

Ti si dedič češke zemlje;
Spomni se na svoje plemo.
Giniti ne daj
Nam ne bodočim,
Sveti Večeslave!
Kriste eleison!

Tvoje pomoči prosimo —
Smili se nad nami!

Žalostne tolaži.
Zla vsa odpravi,
Sveti Večeslave!
Kriste eleison!

Dvor nebeški je krasen —
Blagor njemu, ki tja dojde —
Žitje večno —
Ogenj jasni
Svetega Duha.
Kriste eleison!

Mati miljena, Marija,
Ti kraljica vsemogočna,
Prosi za nas
Za kristjane
Svojega Sina
Gospodina!
Kriste eleison.

Angelji sveti nebeški!
Dajte nas k sebi privedi
Tja, kjer slava
Ne nehava
Večnega Boga.
Kriste eleison.

Sveti vsi za nas prosite!
Giniti nam ne dajte!
Sveti Vide,
Sveti Norberte!
Sveti Zikmunde,
Sveti Prokope,
Sveti Vojteše,
Sveti Ivane Nepomuški,
Sveta Ljudmila!
Kriste eleison!

Amen.

x.

XIX. nedelja po Binkoštih.

Prijatelj, kako si sem prišel,
ko nimaš svatovskega oblačila?
(Mat. 22.)

So ljudje, ki so nenavadno vsiljivi. V vsako zadevo se mešajoč so povsod, kjer bi jih treba ne bilo in kamor jih ne kliče nikedo. Da se bližajo v delo ali v misli vtopljenemu ter ga nadlegujejo svojimi razlagami

in svojimi vprašanji — to jim je vsakdanja svojost in morda niti ne mislijo na to, kako so nedostopnemu bili v nadlego. Z vsemi mogočimi novicami in nēnovicami prihajajo ne vpoštevajoč, da jih vprašal ni za-nje nikedo. Upajo si — akopram morda nevešči boljih oblik — v vsako družbo in so menda celo teh nazorov: kako vradoščeno da je sprejmo in da se čaka na-nje povsod z od-

prtimi rokami. Šli bi ti meneč, da svojo neslanostjo prestrojijo svet in v koj navadnem odelu bi šli do cesarja tega prepričanja, kako jih prav tam še manjka, namreč v vladarjevem posvetovalstvu. Naveličaš se jih sitnežev — ki je to znači, da so vedno v ničnem in vedno brez resnega dela.

So pa zopet taki, ki povsod nastopajo, kakor da je večna nedelja. Svetek vsak dan — tako se ti kažejo sredi med množico kakor neumorne mravlje tekajočega naroda. Roke v žepu, oči obrnjene lahkomisljeno gori nekam proti oblakom se ti gibljejo sredi med ljudstvom, ki si trdim naporom svojih rok preskrbljuje dnevno jelo in pilo. Nikedo jih še ni opazil, da bi bili prišli za orodje ali za pero. Danizgube so sami sebi; bližnjiku pa ob njega delu zmotnjava. Čas kradejo Bogu in pridnemu sočloveku premoženje. Premoženje kradejo vesoljnemu človeštvu tudi v tem slučaju, če so podedovali od starišev graščine in milijone. Prav kakor vsakdanji tatovi je ta skupina ljudi glede na imovino človeškega rodu. Kedor ne dela, ni vreden da je.

Prvi kakor vedno krog tekajoči lenih in drugi kakor vedno mirujoči kradljivec časa — obe, ena kakor druga nam neljubi prikazni nas vabite, da se nekoliko bolj vglobimo v današnjega sv. evangelija vprašanje: „Priatelj, kako si sem prišel ko nimáš svatovskega oblačila?“ — Svatovskim oblačilom označujemo danes delo.

Zato premislimo, kako delaj od prvih do poznih let vsaka starost, da si prisluži z delom svoj kruh ali da je opravičena uživati onih dari, ki so jim je pridobili drugi.

*

„Dobro je človeku, če nosi jarem od svoje mladosti,“ bere se v žalnih pesmih Jeremije (3, 27) proroka. — Kojkoj, ko se le malo zaveda mladi zemljan, koj se začenjajo zanj tudi dolžnosti. Koj ga morajo navaditi domači bodi si tega, bodi si drugega dela. In ko bi tudi le zbiral zrnevje po tleh, koje so drugi raztresli nalašč: zanj, ki ima čas, je to vaja na pridnost, zanj je to delo. Ti imaš dobre oči — so rekli majhnemu dečku — „ki so mu v roko dali

zelo nasmetene kosme med tem, ko so zbiral ostali odraščeneji tisto navadno volno, kakor se ovcam odstriže. To je bilo že dosti naporno delo; a dobro je bilo temu otroku, da je zgodaj začel ali pa, da so prej nego prej mogli spoznati domači — je-li stvarjen za delo z rokami, ni li. Morda je klican za boljšega kaj, če ga enako ne veseli, morda za učeni stan — tako so sklepali smeli. Le še malo časa, potem pride za mladost šola in tista doba, da se od slej s poukom vred prav natančno kakor odraščeni po cerkvenih predpisih vdeležuje službe božje ob nedeljah in praznikih. — V šole prostem času mora deklica kojkoj materi biti na roko: z mlada se trn ostri — čisto otrok mora spretno znati prijeti za kuhalnico, če hočeš od odraščene pričakovati okusnih jedi. Deček pa mora, od pouka prišel domu — kakor je že starišem poklic — iti na pašo; soznaiti se z orodjem, ki živi očeta in rodovino; vaditi se kupčije, če je v hiši — sploh poprijeti se tega ali onega resnega dela: delo mu bodi v šoli in doma svatovsko oblačilo. V dobri šoli natančnosti priučen, gibek kakor šivanka; v izpolnovanju dolžnosti točen kakor ura — tak bodi mlad človek. In kedor ga tako izrejenega in poučenega sprejme v hišo za tovariša v svojem poklicu, ali za hlapca ali za deklo, zveseli se ga na prvi pogled. — Kaka sreča, če pride tako izrejeni na dom kedaj kakor gospodar; kak zaklad, če postane hišna gospodinja taka deklica, koji je pridnost in delaljubivost nje svatovsko oblačilo. Kak hišni zaklad! Kako se dviga v sreči vsa družina. Kaka podpora za moža; kaka radost za posle krog nje; kaka sreča za otroke — ker z delaljubivo materjo jim je vsem vtemeljena srečna prihodnost. Ni treba ni denarja, ni dragocenih biserov, ni svetlih omar — najdragoceneja dota, ki jo prinese v hišo, je nje delalna dlan.

Draga hišna mati! Ni najlepša tista tvoja obleka, ki jo varuješ in zapiraš po skrinjah in ki toliko denarja velja. Najimennitnejša tvoja obleka je in najkrasnejše te odeva ta, ki ti rabi ob tvojih hišnih opravilih, ki jo oblačiš za na polje, v spašnik in v gozd — ker s to si služiš vsakdanjega

kruha in tudi bogastva; ona — akopram svilnata in ki zaprta leži — ona je le draga bila, a nobenega dobička ne preskrbi. Ničesar nam ni tudi ne zoper veliko lepoto v obleki; prav ničesar! Ničesar zoper največo snaznost: saj je snaga Bogu draga. A ob vseh teh dragocenostih pa vender le trdimo to resnico, da je prava svatovska obleka tvoja vsakdanjka in da ga ni zaročnega prstana tolike cene, nego so bridki žulji na tvojih rokah.

* * *

Vprašam te vedno giblivi lenuh: Čemu živiš na svetu in kaj je tvojemu brezposelnemu letanju tu sem ter tje namen? Odgovarjaš mi: Ne vem. Žal, da sam ne veš; neznano je to tudi meni.

In tebe, ki imaš vedno nedeljo, ki nisi nikoli prijel za delo: Čemu ti? Tudi ti govoriš: Ne vem. Prav; a če tega ne veš — glej, da tudi ne ješ.

Ne ti ne oni ne poznata Stvarnikovega namena — da smo vsi mi za delo rojeni kakor tič za letanje. A ne ti, ne oni — pa tudi ne bosta motila nikogar nas, ki smo si vtisnili v spominj in srce današnje evangelijsko vprašanje: „Priatelj, kako si sem prišel, ko nimaš svatovskega oblačila?“ (Mat. 22, 12.) — Svatovskega oblačila neutrujene delalnosti, tacega menimo. Amen.

Sv. Remigij, apostol francoski.

1. vinotoka.

Sv. Remigij se primerno kakor slovenska blagovestnika, sv. brata Ciril in Metod, nazivlje *Francoski apostol*. On je položil temeljni kamen katoliški Franciji. Na eden dan je krstil Klodvika kralja, njegovo sestro in nad 3000 velikašev. Podoba nam ga predstavlja v škofovski obleki, nad njim golob s stekleničico olja v kljunu. — Kaj pač pomenja ta nenavadna podoba? Kaj drugega, nego njegovo apostolsko delovanje, v katerem je z blagimi besedami, z omehkujočim oljem vblažil srca poganov, vtrdil jih v veri v Krista in iz okornih paganskih Frankov naložil močen jez v Franciji zoper tedanjo

krivo Arijevo vero. Verno francosko ljudstvo ga zato po pravici časti svojega blago-verovestnika kakor mi Slovenci svoja.

d r.

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do l. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!
Anton Medved

(Dalje.)

I. Črtice iz prazgodovine.

Težko se nam je zamisliti v starodavno, v neprodorno meglo zavito preteklost Bele Krajine, v čase, ko je bilo todi brez stanovalca; v dobo, ko so rastle po njej sveži gozdovi ponašajoči se z mogočnimi hrasti, košatimi kostanji in bukvami, z zelenim igličjem. Kedar se je sem prikazal prvi stanovnik, ne vemo. Prišel je gotovo iz Jutrovega — iz Oriješta: od tamo je prišel gotovo ker „iz orijenta luč, iz orijenta človek.“ Skozi uralske in kavkasko klance je prišel o svojem, nam neznanem času človek, pomikajoč se dalje gori za rekami Dunavom, Dravo in Savo. Povestnica tega časa ne pomni. Najstarejše poročilo o naseljevanju, oziroma priseljevanju v Kranjsko sega v bajeslovno stran. Mislim namreč bajko o grških Argonavtih, plovečih gori po Savi in njenih pritokih, izmed katerih nista najzadnja dva, za nas važna, za one pa tudi ne brez pomislekov: Krka in Kolpa. Daleč sega bajka — ne tako daleč zgodovina, ki omenja leto 2200 pred Kristom, ko se po pritisku Asircev umikajo na zahod arjanski narodi.* Ako izluščimo iz bajke zgodovinsko dejstvo, isto nas potrdi v veri, da so si izkušali vzhodni narodi radi preobljedenosti poiskati izven prvotnih bivališč novih, sebi primernih. Brezdvoma se lahko trdi, da je bil naš, kakor drugi kraji, tudi naseljen pred začetkom najtemnejših poročil, katere smo prejeli iz starodavnosti. Sem ne seže zgodovina, kratko nasajena lopata je spravila na dan tisočletne priče o prvobitnikih.

Pred pisanimi viri dolga dolga doba se zove prazgodovinska, prahistorična doba. Ali da se izrazi bolj umljivo,

* „Dom in Svet“, I. 1894., str. 311.

predrimsko dobo v naših krajih imenujemo prazgodovinsko, z Rimljani se na teh tleh začena šele zgodovinska doba. To pa radi tega, ker so nam zapustili še le Rimljani pisanih spomenikov.

Prazgodovine, kakor že rečeno, ni pisala človeška roka, pisala jo je lopata, dvigajoč iz zemlje starinoslovca gradiva, iz katerega naj sestavi čili um njeno zgodovino. „Dokaj gradiva že tudi pri nas odkrila je lopata.“ Dasi ni še vse preiskano v njenem ozemlju, zadostovala bo vendar za poznejše trditve tudi ta malenkost. V tem oziru so se pri nas kosali učenjaki s samouki in oboji so spravili na dan temeljne kamene za zgradbo prazgodovinske zgodovine te pokrajine.

Iz vseh časov prazgodovinske dobe so se našli po nji sledovi. Stanovanja prvobitnikov so bila v zračnih gradiščih, obdanih z jarki in nasipi proti napadom nasilnikov in sovražnikov. V bližini gradišč se slede gomile, mogile, t. j. pokopališča, kamor so pokopavali branitelje in stanovalce gradišč. Značilno za obljudenost kraja je to, da so se našli taki sledovi celo v onih krajih, ki so sedaj po naravi ločeni od glavnih suhih ali vodnih občil. Že dalj časa je znano velikansko prazgodovinsko gradišče pri Podzemlju. Naš neprekosljivi samouk Pečnik je razkopaval todi prazgodovinske gomile leta 1887. Nad župnijsko cerkvijo svetega Martina v Podzemlju se vzdiguje podolgasti hrib Kučar, ki ima dva vrhunca. Na južnem 220 m visokem, je stalo zelo staro Gradišče, ki meri v obsegu kakih 2300 m. Prav pod Kučarjem teče Kolpa; s hriba je lep razgled po spodaj stoječi ravnini in daleč tje doli po Hrvaškem, tako, da je moralo pravo veselje biti stanovati na tako zračni in prijetni višini. Na severnem, skoraj 20 m nižjem vrhuncu se vidi močno zidovje, ki morda sega v rimsko dobo nazaj ali morda v srednji vek. Kučar je bil naseljen v rimski dobi, ker nahajamo na njega vzhodni strani, pol ure dalje ob selu Otok, tudi rimske grobe poleg prazgodovinskih. Okoli in okoli Kučarja so nasejani prazgodovinski grobi, največ na severni strani ob selu Grm, ki obetajo, le nekaj prekopani, še mnogo starin. V Gradacu ob Lahinji, v okolšču nekdanjih Fužin se slede enake izkopine. Na košenicah prijazne pristave Sladovičeve ob Črnomlju je zasledil šolski vodja črnomaljski prazgodovinske gomile, isti je tudi izkopine spravil na dan v črnomaljski župi, na

Butoraju. Sploh je obrežje Lahinje in njenega dotoka Dobljičanke posut s prazgodovinskimi grobovi in sledovi. Seveda se do danes ni še veliko tega odkrilo nam radovednim potomcem svojih dedov.* Poleg prazgodovinskih sledov v Podzemlju, Gradacu in v obližju Črnomlja so se našli tudi kupi stare žlindre. Teh obžganih kupov železnih kršcev je na tisoče okoli Gradaca. Te so pozneji fužinarji zbirali in pretapljali. Kupi žlindre v Podzemlju, Gradacu — na polju prazgodovinskih gradišč so nam priča, da so ondi stali plavži in železni rudniki, priča torej tudi tega, da so se prvobitni prebivalci pečali z železarstvom in izdelovali železnino že davno pred rimsko dobo. Ni ga enega prazgodovinskega gradišča na Kranjskem, koder se ne bi našli poleg prastarih izkopin kupi stare žlindre. Najstarejši plavži so bili gotovo priprosti. Bili so prvi, kakor še dandanes pri neomikanih narodih, celo brez mehov. Blizu strmih gorskih obronkov na veternem kraju so skopali v zemljo globoko jamo. Počez so naložili drv ali oglja — nasuli rude in zakurili. Od strani je držal pod njo vodoravni sapnik (kanal), skozi katerega je podpihaval veter, da je bolje gorelo oglje in se topila ruda, ki je odtekala v globino. Seveda so pri tako nizki vročini izsesavali železo le iz lahko talilne rude, tako da je ostalo v žlindri še polovico železa. Več kosov take žlindre se hrani v Rudolfinišču v Ljubljani.*

* „Letopis Mat. Slov.“ 1891. str. 193.

* „Letopis Mat. Slov.“ 1892. str. 180.

(Dalje pride.)

— r.

† Župnik Martin Molek.

Slovstvenega delovanja pokojnega Martina Molka je omenjal pisatelj nekrologa v 27. listu letošnje „Danice“, a prezrl je daljši spis njegov, ki so ga v petnajstih številkah prinesle Bleiweisove „Novice“ l. 1878. pod naslovom: Turki pred Dunajem leta 1529. — priredil M. Molek. Tej zgodovinski razpravi je prireditelj postavil na čelo preozek naslov, ker se bavi v drugem delu tudi s turškim navalom na Dunaj leta 1683. Poljudno razsnovani spis spremlja tale opomnja pisateljeva: „Narod slovenski odnekdaj jako zanima zgodovina lurških vojsk. Pač je žalosten spominj na strašne pretekle čase, ko je

divji Turek plenil, ropal, požigal in moril po krščanskih deželah. Koliko je vsled tega trpelo naše cesarstvo, koliko naši slovenski kraji. Že marsikateremu še kot otroku so kazali stariši ali drugi podrtine, kjer je Turek razsajal; kraje, kjer so se ž njim bili naši spredniki za vero, dom in cesarja. Naj ti zato, mili moj narod slovenski, podam natančnejši popis, kako so Turki Dunaj, glavno mesto cesarstva, dvakrat oblegali. Popis je gola zgodovinska resnica; posnet je po najboljši zgodovinski knjižnici „Die Türken vor Wien“ von Friedrich Steinbach, 1855. „Wien.“ Pojdi tedaj povestica v hišo Slovencev in uči jih ljubiti sv. vero in domovino še bolj kakor do zdaj; uči jih spoznavati, da v slogi je moč, v neslogi nemoč. In še nekaj se, dragi čitatelj, lahko učiš iz tega popisa, in sicer to, kakošni prijatelji naroda slovenskega so tisti, ki držijo s Turkom.“ — Vseh oči so bile leta 1878. obrnjene na jug, kjer se je vršila okupacija Bosne in Hercegovine, zato je bil tedaj Molkov spis jako času primeren in zanimiv.

—a—

Popotne drobtine.

III.

K o d a n j , 26. julija.

Prišel sem v Kodanju na živahen trg, ki se imenuje Raadhusplads. Ob njegovi strani stoji sijajna hiša svetovalnica, v kateri se zbirajo skrbni mestni očetje, da se razgovarjajo o tem, kar bi bilo v občini blagor. Nad poslopjem kraljuje stolp, menda več nego sto metrov visok. Pročelje palače je nakičeno s kamenitimi okraski. Nad glavnim vhodom opažaš soho škofa Absalona, o katerem poroča zgodovina, da je vstanovnik Kodanja. Nisem bil tako radoveden, da bi si bil ogledal tudi notranjščino svetovalnice. Zadostovalo je, da sem sodil po vnani krasoti tudi lepoto notranjih prostorov. Take hiše se ne zidajo z denarjem posameznika, temveč z denarjem vseh davkoplačevalcev, zato imajo tako veličastno lice.

Toda še bolj nego stavba sama, zanimalo me je ljudsko vrvenje pred njo. Na prostornem trgu se steka več ulic skupaj, odtod toliko življenja. Imenitne vprege in tovorni vozovi, konjski in električni tramvaji, samoteži in biciklji: vse je kar tako pomešano, da te skrbi, kam bi se iz-

ognil. Vmes srečuješ vsakovrstne pešce, ki hitijo po svojih opravkih. Pač hitro se spozna, da ima Kodanj velikomestni značaj. Četudi zaostaja glede števila ljudstva za svetovnimi mesti, zavzema vendar odličen prostor med evropskimi prvostolnicami. Sedaj broji okoli pol milijona prebivalcev.

Danci pravijo Kodanju Kjöbenhavn, kar pomeni trgovsko pristanišče. Ako se podaš iz mestnega šuma na morsko obrežje, spoznal boš takoj, da nosi mesto po praviči to ime. Mali čolni, velike barke in ponosni parniki plavajo po leskeči vodni gladini. Tu popotniki izstopajo, ondi hite na ladijo, pripravljeno za odhod. Tu izkladajo blago, ondi nakladajo, tu se došleci pozdravljajo, ondi se poslavljajo odhajajoči. Odkod je neki priplul ta parnik in v katere dežele je namenjen uni? Glej podobo našega življenja! Zemlja se polni z novorojenci, istodobno se odpirajo grobi vtrujenim popotnikom. Kdo ve, kakošna osoda čaka brezskrbnega otroka za neka tera leta? Bog zna, kako ga bodo premetavali viharji življenja sempatje? Nikjer miru, vsak išče srečo in le malokdo jo najde. Počitek se začne še le takrat, ko se pripeljemo v pristanišče, iz katerega ni več vrnitve.

Župnik Josip Lavtižar.

Iz sveta.

Za spomenik Leona XIII., ki mu ga postavijo delalci z vsega sveta, je podaril Pij X. iz ostaline svojega prednika dragoceno umetnino: škatljičo iz slonove kosti in želvovine z molkom strnjenim z zlatimi spornicami. To dragocenost izžrebajo na korist imenovanemu spomeniku dne 19. susca 1905. Srečke za to se izdajo po liri.

Iz domovine.

„Domovini k pridu“ geslo škofa Hrena. Znano je geslo ljubljanskega škofa Toma Hrena: Terret labor: aspice praemium. (Če te strasi težavnost, vedi, da te čaka plačilo.) Te besede je dal imenovani vladika kovat na svoje spominjske svetinje; one so vklesane na njegovem spomeniku — kamenitem križu stojećem na Ambroževem trgu blizu šentpeterskega mostu v Ljub-

ljani. To geslo je natisnjeno nad škofovskim grbom, ki zaljša drugi list njegovih „Evan-geliev inu lystuv“, izdanih leta 1612. v Nemškem Gradcu. Zadnja stran tega v mnogem oziru znamenitega delca pa nosi grb kranjske dežele in vili njega trak z drugim, krasnim geslom Hieronim: „Domovini k' pridv“ z oznako 12. Da bi pač vse naše veljake vodilo to zlato geslo! Slovenski mogočnjaki in vi Slovenci žuljavili rok, vsi mi: „Domovini k' pridv!“

B

Nova knjiga.

Prejeli smo k. š. dr. Napotnikovo knjigo velike 8ke naslovom: „Obris cerkve, zavoda in delovanja (č. gg.: duhovnov misijonarjev sv. Vincencija Pavljana pri sv. Jožetu više Celja.“

Kakor slednji duševni proizvod tega duhovi-tega pisatelja — oceni „Danica“ tudi to ljubo nam darilo obsrneje.

Zrnje.

Pogumna braniteljica sv. zakramenta. Nekega dne za časa francoske prekucije so napadli Jakobinci kolegijatno cerkev Six Fours. Divljali so po cerkvi, podirali kipe, trgali sv. podobe in pite in ob tem govorili strašno bogokletno. Naenkrat priteče z glasnim krikom junaška Katarina Jourdan z razčesanimi lasmi in mečem v desnici v cerkev. Postavi se pred veliki oltar in zakliče: „Mescani, ako ste viteški francoski vojaki, pustite žensko na miru. Ako ste pa neplemenitniki, odsekate mi glavo, predno spravim na varno svojega Boga, ki je pričujoč tu v tabernaklju.“ Nato vrže iz rok meč, gre pogumno do vratice, vzame ciborj s sv. hostijami in odhiti iz cerkve. Vse je bilo osupnjeno tolikega ženskega poguma.

In predno so se zavedali, kako in kaj, je že ni bilo več. — Viansko leto prosinca je umrl v Saint Mandrier zadnji potomec hrabre rešiteljice presv. zakramenta, Katarine Jourdan.

o. Kazimir.

Pomen ustnega izročila. Sv. Avguštin piše: „Jaz še sv. evangelija ne bi verjel, da me do tega ne bi prisilila veljava in čast sv. cerkve. Ona nas zagotavlja po ustnem izročilu o svetosti in nepopačenosti sv. knjig.“

Ali ni s tem imenitni učenjak očevidno vdaril protestantov, ki zametajo ustno izročilo? Katerih protestantov? Tistih, ki radi kakor protestantje žive, a rajši kakor katoličani umirajo. (Melanhton). Lessing, nemški učenjak in tudi protestant, je v svoji temeljitosti in doslednosti drugačnih misli. Zato trdi: „Ustno izročilo, ne pa sv. pismo, je skala, na katero je zidana Kristova cerkev.“ Pač, kedo bi verjel sv. pismu, da ni pomoči iz ustnega izročila, ker uprav ustno izročilo nam veleva vero v sv. pismo.

Ne sv. pismo brez ustnega izročila in ne ustno izročilo brez sv. pisma! —d r.

Popravek.

V „Danici“ list 36. str. 288 je napačno zabeležena teža velikega cikljanškega zvonu, ki tehta po Lavtižarju 2590 kg. (ne 25 stofov 96 l.), po Lavrenčinu pa 2996 kg. in je najtežji v kranjski dekaniji.

V „Danici“ list 37. stoj na str. 295: Volčevih — ne: Štrukljevih Smarnic.

Na isti strani beri tudi: „Evviva, santa Maria“ — ker tako piše Lah.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej.

V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v tabakarni: Makso Brusovi, pred škofijo 12.